

"Güya hayat tamamıyla hem ilimdir, aynı halde kudrettir, aynı halde de hikmet ve rahmettir, ve hâkezâ..." cümlesini ve hayatın ilim olmasını nasıl anlamalıyız?

"Hem hayat, kâinatın tedbir ve idaresinde hükümfermâ olan rızık ve rahmet ve inâyet ve hikmeti tazammun ediyor. Güya hayat onları arkasına takıp, girdiği yere çekiyor. Meselâ, hayat bir cisme, bir bedene girdiği vakit, Hakîm ismi dahi tecellî eder, hikmetle yuvasını güzelce yapıp tanzim eder. Aynı halde Kerîm ismi de tecellî edip meskenini hâcâtına göre tertip ve tezyin eder. Yine aynı halde Rahîm isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın devam ve kemâli için türlü türlü ihsanlarla taltif eder. Yine aynı halde Rezzak isminin cilvesi görünüyor ki, o hayatın bekasına ve inkişafına lâzım maddî, mânevî gıdaları yetiştiriyor ve kısmen bedeninde iddihar ediyor."

"Demek, hayat bir nokta-i mihrakiye hükmünde, muhtelif sıfât birbiri içine girer, belki birbirinin aynı olur. Güya hayat tamamıyla hem ilimdir, aynı halde kudrettir, aynı halde de hikmet ve rahmettir, ve hâkezâ..."

"İşte, hayat bu câmi mahiyeti itibarıyla, şuûn-u zâtiye-i Rabbâniyeye aynadarlık eden bir âyine-i samediyettir."(1)

Hayat, kainatın umumundan süzülüp gelen, cami bir sanat olmasından dolayı, bütün isimleri de, üzerinde izhar ve ilan ediyor. Hatta hayat öyle bir sanattır ki, Allah'ın bütün isim ve sıfatlarının ortak bir sanatı, ortak bir projesi hükmündedir. Hayat sanatında, her isim ve sıfatın bir tecellisi, bir müsavi galibiyeti vardır. Bu yüzden hayat hem ilimdir, hem kudrettir, hem rahmettir. Yalnız burada, "**hayat ilim ve kudrettir**" derken, bu sıfatları izhar ve ilan eder anlamındadır; yoksa aynilik bizatihilik anlamında değildir. Yani "*hayat aynı ile ilimdir*" denilir ise yanlış olur.

Hayat bir nevi ilimdir denilirken, ilme olan delalet ve işaretine vurgu yapılıyor. Yoksa her şeyi ile aynı anlamında denilmiyor. Mantıkta özdeşlik kaidesi vardır, bir şey kendinin dışında başka bir şey olamaz. Mesela; çiçek aynı anda hem çiçek hem böcek olamaz. Hayat da aynı şekilde, aslı ve zatı itibari ile, hem ilim hem kudret olamaz. Demek burada hayatın sıfatlara olan işaret ve delaleti mevzubahistir. Yoksa zatilik ve aynilik değildir.

Üstat, yukarıdaki paragrafın devamında şöyle demekle bu manaya işaret ediyor:

"İşte, göz önünde her vakit gördüğümüz bu had ve hesaba gelmeyen yeni yeni hayatlar ve hayatların asılları ve zatları olan ruhlar, birden ve hiçten vücuda gelmeleri ve gönderilmeleri, bir Zât-ı Vâcibü'l-Vücut ve Hayy-ı Kayyûmun vücub-u vücudunu ve sıfât-ı kudsiyesini ve Esmâ-i Hüsnâsını, lemeâtın güneşi gösterdiği gibi gösteriyorlar."(2)

Dipnotlar:

(1) bk. [Sözler, Otuz Üçüncü Söz, Yirmi Üçüncü Pencere](#)

(2) bk. a.g.e.